

Mis on taastav õigus ja kuidas rakendatakse seda Saku Gümnaasiumis

MARJU-RIINA LAUGEN | Saku Gümnaasiumi sotsiaalpedagoog

Alates märtsikuust lööb Saku Gümnaasium (SG) kaasa Sotsiaalkindlustusameti taastava õiguse ja lapsesõbraliku menetluse projekti i-RESTORE 2.0.

Mis on taastav õigus (TÕ) ning kuidas see SG-sse sattus?

TÕ on konfliktide lahendamise viis selliselt, et heastatakse konflikti käigus tekkinud kahju. Kui on juhtunud, et keegi on saanud kannatada, siis TÕ toob kokku kõik mõjutatud isikud. Annab neile võimaluse rääkida oma lugu, väljendada mõtteid, tundeid ja vajadusi ning pakkuda lahendusi juhtunu heastamiseks, kahju hüvitamiseks ja õiglustunde taastamiseks. Eelkõige on see mõtteviis, mis keskendub lahendustele, mitte süüdistustele ja hukkamõistmisele.

TÕ protsessis osalemine on vabatahtlik. Seda viivad läbi koolitatud inimesed, pakkudes tuge kannatanule juhtunust taastumisel ja toimepanijale abi uutest rikkumistest hoidumisel. Eesmärgiks on taastada lõhutud suhted ning leida lahendus, mis sobiks kõikidele osapooltele.

TÕ abiga saab õigusrikkumisi ennetada. TÕ ei tee süüd olematuks, aga süüdimõistmise ja süü omaksvõtmiseni jõutakse positiivse protsessi kaudu.

SG sotsiaalpedagoogid Marttina Kallaste ja Marju-Riina Laugen on läbinud Sotsiaalkindlustusameti TÕ vabatahtlike 94. tunnise baaskoolituse 2020. aastal ning olnud vabatahtlikud konflikti vahendajad. 2022. aastal sai Saku vallast taastava õiguse kogukond. Teeme koostööd valla teiste haridusasutuste, vallavalitsuse lastekaitsespetsialistidega, noortekeskusega ja piirkonnapolitseiga.

Teadlikkuse tõstmine ja ennetav ring

I-Restore 2.0 üheks tegevussuunaks SG-s on teadlikkuse tõstmine ja ringide läbi viimine. Üldiseks eesmärgiks on parandada kvaliteetse õiguskaitse kättesaadavust lapsohvrite ja kuriteos kahtlustatavate ja/või süüdistatavate laste jaoks. Projekti viiakse ellu ka Kreekas, Rumeenias ja Hollandis.

SG eesmärgiks on läbi ringide kasvatada laste ja vanemate teadlikkust taastavast õigusest ning selle eri meetoditest. Arendada laste ja täiskasvanute konfliktide lahendamise oskuseid ning tõsta teadmisi, kuidas ja millal on võimalik taastavat õigust kasutada. Samuti ennetada õigusrikkumisi. SG-s kasutatakse järgmisi TÕ meetodeid: konflikti vahendust, taastavat nõupidamist ja ennetavat ringi.

Konflikti vahendust kasutame tülide, lahkavuste ja vaidluste lahendamiseks. Tegemist on kindla struktuuriga vestlusega, kus vahendaja kasutab spetsiaalseid suhtlustehnikaid, et osapooled ennast avaksid ning lahendusi leidma asuksid. Taastavale nõupidamisele kaasatakse rohkem osapooli, näiteks need, keda juhtum on mõjutanud või need, kes saavad kaasa aidata juhtumi lahendamisele. Ennetavat ringi kasutame siis, kui teame, et mingi sündmus hakkab tulevikus gruppi mõjutama. Grupp saab väljendada oma mõtteid ja tundeid seoses eelseisvaga ning arutleda olukorra mõjude üle.

Töö lastega ja nende tagasiside

Alates märtsist on toimunud teadlikkuse tõstmise ringid kahele 3. klassile ning viiest noorest koosnevale grupile.

Eelmisel, 2022/23. õppeaastal, said väiksemate klasside lapsed teadmisi konfliktide ja kiusamise erinevustest ning harjutasid konfliktide lahendamise oskusi. Iga lapse jaoks toimus kokku neli tundi. Peale ringe võtsid lapsed asja kokku nii: „Halvas tujus olles tuleb mõelda headele asjadele, siis läheb ka tuju paremaks. Tunded asuvad meie südames, aga vihatunne tuleb peast. Oskust lahendada olukordi nii, et teine ka rahul on, peab harjutama.“

Noorte grupiga toimus viis kohtumist, kuhu kaasasime psühholoogi, politsei, vabatahtlikud päästjad ja kiirabitöötajad. Käsitlesime järgmisi teemasid: mis on psühholoogia; meie psühholoogilised protsessid; miks me käitumine nii nagu käitume; meie vaimsete võimete ja hoiakute kujunemine; kiusamine kui vägivald;

toimetulek stressiga; ennastkahjustav käitumine; suhted täiskasvanutega.

Mõned noorte mõtted kohtumistel olid sellised: „Vanemad ei võta ju ka tööd koju kaasa. Kui võtavad, siis vabatahtlikult. Mina pean küll kodus kogu aeg õppima. Ma ei tee enam vahet muul elul ja koolielul. Kodu peaks ikka lõõgastumiseks olema. Kool paneb peale õppimise surve, vanemad tulemuse surve – minult ei uuri keegi, kuidas mulle parem oleks.“

Enne õppeaasta algust kohtusime projektis osalevate 3. klasside lastevanematega ning tutvustasime taastava õiguse mõtteviisi ning projekti tegevusi ka neile.

Põhifookus on lapsel

Projekt jätkub käesoleval sügisel ning rahumeelset „olukordade“ lahendamist saame harjutada veel. Samuti ootame külla projektimeeskonda Rumeeniast, kellega jagada kogemusi.

TÕ rakendamine on üks osa SG sotsiaalpedagoogide tööst. Oma töös lähtume õpilase individuaalsusest, kaasõpilaste heaolust, grupi/meeskonna sisekliimast, vanemate arvamusel ja rahulolust. Põhifookus on siiski lapsel ning tema heal hakkama saamisel koolis nii iseenda, kaasõpilaste kui ka pedagoogidega. Meie eesmärgiks on viia õpilane selleni, et ta oskaks iseseisvalt näha oma probleemide põhjuseid ning võimalusi olukordade muutmiseks ning seeläbi juhtida oma elukäiku. Püüdleme selleni, et õpilastel püsiks õpitahe, sõltumata õpilase võimekusest, kodustest tingimustest, füsioloogilistest eeldustest ja tervislikust seisundist.

Meie tegevuse tulemusena peaks õpilane suutma koolikeskkonnas toime tulla talle jõukohaste õppeülesannetega, kaasõpilastega ja täiskasvanutega.

Puutume kokku kõikide sotsiaalpedagoogiliste probleemidega: koolist puudumine, koolikiusamine, küberkiusamine, agressiivsus ja vägivald, hooletusse jätmine, uimastite kuritarvitamine, kohanemis- ja käitumisraskused, õpiraskused, kuritegelik käitumine. Käsitleme neid

probleeme lähtuvalt õpilase eripäradest ja individuaalsusest ning eakohasusest.

Meie töövahenditeks on empaatia, suhtlemisoskus, meeskonnatöö oskused ja kogemused. Tööriistakastis on veel erinevad hindamisvahendid ja testid,

mängud, rühmatööd, kiusamis- ja vägivallaennetus, uimastiennetus ja TÕ. Meetoditeks on individuaalnõustamine, grupinõustamine või võrgustikutöö. Metoodikatest on kasutusel nii oskuste õpe, kiidupäevik kui ka käitumise

tugikava. Parimate lahenduste leidmiseks kaasame lapsevanema, aga ka lastekaitse-spetsialiste, piirkonnapolitseid, koolivälise nõustamismeeskonna spetsialiste, teiste haridusasutuste spetsialiste, Saku valla noortekeskuse.

KES ON KES?

MARJU TELLISKIVI: Olen I kooliastme sotsiaalpedagoog väikses majas, aga ka 1. klassidele, mis asuvad suures majas ja gümnaasiumi majas. Saku Gümnaasiumis alustasin tööd selle aasta augustist. Varasemalt olen töötanud sotsiaalpedagoogina ka Peetri Koolis. Mul on kaks kõrgharidust. Sellel kevadel lõpetasin Tallinna Ülikoolis sotsiaalpedagoogi eriala ja eelnevalt omandasin Tartu Ülikoolis viipekeeletõlgi eriala. Mul on sotsiaalpedagoogi kutse ning minu eesmärgiks on saada ka tase 7. Lisaks kuulun Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendusse.

Töös lastega on eriline rõhk inimlikkusel. Lapsi tuleb aktsepteerida sellistena nagu nad on. Pean tähtsaks, et lapsed ei oleks jäävususkumusega ja ei arvaks, et nende võimekus on kaasaõundinud. Kõik on õpitav ja kõik on võimalik. Oluline on mõista, et õppides, pingutades ja harjutades on alati ja igal alal võimalik paremaks saada. Mitte vähem tähtis roll on kooli ja kodu tugeval koostööl, mille tulemusena kasvab lapsest ennastjuhtiv tegutseja.

MARTTINA KALLASTE: Olen sotsiaalpedagoog 4.–6. klassidele ja põhikooli majas õppivatele 2.d, 2.f, 3.e ning 3.f klassile. Enne Saku Gümnaasiumisse tööle asumist olin sotsiaalpedagoog Kindluse Koolis ja Rapla Täiskasvanute Gümnaasiumis. Erialase kõrghariduse omandasin 2021. aastal. Kuulusin Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühenduse juhatusse aastatel 2020–2022. Olen õppinud tugisisikuks ning teinud seda tööd neli aastat. Taastava õiguse konfliktivahendamisele lisaks olen teinud mobiilset noorsootööd. Olen töötanud Juuru Vallavalitsuse tegevusjuhendajana. See hõlmas projekti „Kogukondlik ennetustegevus riskinoortega ja võrgustikutöö edendamine Rapla maakonnas“.

Minu hobiks ja kireks on näitlemine. Lõõn kaasa Juuru Harrastusteatri. Hetkel olen Rapla vallavalitsuse hariduskomisjoni liige. Minu kogukonnaks on Juuru, kus olen vabatahtlikuna vedanud ja koordineerinud Taaskasutuskeskust juba 12 aastat. Elan koos kahe teismelise poja ja kahe kassiga.

MARJU-RIINA LAUGEN: Olen sotsiaalpedagoog 7.–9. klassidele, aga 2.e ja 3.g klassile. Töötan Saku Gümnaasiumis alates 2020. aastast, varem töötasin Kajamaa Koolis. Mul on sotsiaalpedagoogi kutse, tase 7. Magistrikraadiga võrdsustatud hariduse õigusteaduses omandasin juba eelmisel sajandil. Lõõn kaasa Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühenduse mentorprogrammis olles selle koordinaator. Käesoleval sügisel olin ka ESPÜ kutse hindamiskomisjoni liige. Veel annan oma panuse taastava õiguse rakendamisele vabatahtliku konfliktivahendajana nii Sotsiaalkindlustusametis kui ka Saku vallas. Koos Saku Gümnaasiumi logopeedi Kairi Zaletajeviga veame 19. aastat mittetulundusühingut Tugi ja Tegu, mis toetab Saku valla vähekindlustatud perekondi.

Sotsiaalpedagoogi kompetentsile loob väärtust ka see, et minu peres kasvab kolm last, kellest kaks on juba täisealised.

Fotod: Toomas Uibo